
Review

Author(s): Sven Brisman

Review by: Sven Brisman

Source: *Ekonomisk Tidskrift*, Årg. 13, häft 1 (1911), pp. 20-26

Published by: [Wiley](#) on behalf of [The Scandinavian Journal of Economics](#)

Stable URL: <http://www.jstor.org/stable/3437702>

Accessed: 08-07-2015 19:26 UTC

Your use of the JSTOR archive indicates your acceptance of the Terms & Conditions of Use, available at <http://www.jstor.org/page/info/about/policies/terms.jsp>

JSTOR is a not-for-profit service that helps scholars, researchers, and students discover, use, and build upon a wide range of content in a trusted digital archive. We use information technology and tools to increase productivity and facilitate new forms of scholarship. For more information about JSTOR, please contact support@jstor.org.

Wiley and The Scandinavian Journal of Economics are collaborating with JSTOR to digitize, preserve and extend access to *Ekonomisk Tidskrift*.

<http://www.jstor.org>

läggning för en större produktion än de ännu uppnått. Denna i viss mån oväntade synpunkt är naturligtvis riktig i och för sig, men man vågar nog påstå, att dess verkan till stor del uppväges af det förhållandet, att ett stillastående eller återgående företag amorterar sin anläggning långsammare och därför är hänvisadt till att arbeta med föråldrade maskiner, medan däremot det växande företaget hastigare kan tillgodogöra sig alla tekniska förbättringar.

I två kapitel behandlas sedan på ett utmärkt sätt spekulatörens och försäkringens betydelse för ett företag; dock lägges kanske nästan väl stor vikt vid försäkringens preventiva karaktär, med den motivering, att försäkringsbolaget sörjer för att allt gjorts som kan förekomma den händelse försäkringen gäller — mot detta står naturligtvis affärsmannens eget minskade intresse af att själf sörja därför.

I ett slutkapitel behandlas till sist statens ingripande för reglering och kontroll, utan egentligt nya synpunkter, men ganska välvilligt mot statsingripande; större delen af utrymmet ägnas åt frågan om möjligheten att föreskrifva publicering af likformiga berättelser eller räkenskaper.

Tillräckligt torde ha sagts för att visa den lilla skriftens beskaffenhet och värde. Den är väl förtjänt att läsas af både teoretiker och praktiker — kanske främst af de senare; om den ej i så öfvervägande grad uppehölle sig vid engelska förhållanden — hvilket den dock gör mindre än engelsk litteratur i allmänhet — skulle man önska den öfversatt till svenska.

Eli F. Heckscher.

ERIK SJÖSTRAND, Centralbankens väsentliga funktioner jämte en kortfattad redogörelse för bankernas funktioner i allmänhet.

Norstedt & Söner, Sthlm 1910. Kr. 3,50.

Innehållet i denna bok framgår med tillräcklig klarhet af titeln. Det har varit förf:s afsikt att ge en framställning af centralbankernas väsentliga funktioner; hvilka förf. anser dem vara framgår af rubrikerna på hufvudafdelningens tre kapitel: »Centralbankens ställning till kapitalmarknaden; Centralbanken och kreditomloppsmedlen; Centralbankens uppgift med afseende på penningvärdet». För att få en bakgrund härtill behandlar förf. inledningsvis »bankernas funktioner i allmänhet», särskildt deras inflytande på penningvärdet.

Om sålunda innehållet är lätt att fastställa, känner man sig däremot så mycket mera osäker om hvad förf. egentligen åsyftar med sitt arbete.

När man finner ett så omfattande ämne behandladt på 140 sidor, väntar man sig närmast en mera populär, sammanfattande framställning, och boken innehåller äfven mycket af denna art. I hufvudsak är emellertid framställningen af kritisk natur och utrustad med den vanliga vetenskapliga apparaten. Förf. presenterar sålunda en litteraturförteckning på c:a 100 arbeten, mot hvilken man emellertid kan framställa den anmärkningen, att för liten hänsyn tagits till den modernaste litteraturen; bl. a. har förf. ej tagit kännedom om de nya, fullständigt omarbetade upplagor, som 1909 och i början af 1910 utkommit af ett flertal grundläggande arbeten, såsom Helfferichs »Das Geld», Conants »A history of modern banks of issue» samt Riessers och Jaffés bekanta verk. Själfva framställningen är också, såsom nämnts, af öfvervägande kritisk art, och förf. har nästan till öfvermått begagnat sig af den i specialafhandlingar vanliga tekniken. Äfven för de enklaste omdömen anföras belägg; en mängd citat hafva hopats, ända till 10 à 15 för en enda fråga, och äfven alldeles enstaka förekommande teorier upptagas till bemötande.

För att under dylika omständigheter kunna ge ett genomfördt kritiskt klarläggande af problemen hade det varit nödvändigt, att förf. koncentrerat sig på de afgörande punkterna, och särskildt på de frågor, där han själf har något nytt att säga. Detta har emellertid ej skett; tvärtom är det en alldeles för stor mängd frågor, som trängas om utrymmet, och bland dem finner man många, som äro af den art, att rörande desamma praktiskt taget ingen meningsskiljaktighet råder. Dessa hafva ibland fått sig en alldeles oproportionerligt stor plats tillmätt; sålunda behandlas den både teoretiskt och praktiskt tämligen afgjorda frågan om ränta på inlåning i centralbanker på 8 sidor och den nästan ännu mera afgjorda och utdebatterade frågan om sedelmonopol och bankfrihet på öfver 24 sidor. Dessa två problem upptaga sålunda ungefär $\frac{1}{3}$ af hufvudframställningen; trots detta har emellertid förf. i det senare fallet knappast lyckats fullt klarlägga frågans innebörd, och det bästa och i hvarje fall fullständigast genomförda bankfrihetssystemet, Kanadas, finnes ej ens omnämndt.

Under sådana omständigheter är det tydligt, att de öfriga och vida viktigare centralbanksproblemen blott kunnat erhålla en ytterst summarisk behandling; förf. har ej fått tillfälle att fullt klargöra den sak han behandlar eller sin egen uppfattning. Såsom exempel härpå kunna anföras afdelningarna »Centralbankens kontroll öfver marknaden» och »den metalliska reservens betydelse». Äfven kapitlet om de olika systemen för sedeltäckningen kan föras hit. Äfven äro de här lämnade uppgifterna rörande län-

der med kvotdelssystem och med bestämmelser om tackning för andra avistaförbindelser än sedlar ofullständiga, och Spanien har felaktigt förts till den indirekta kontingenteringen, hvarjämte det modernaste systemet, Japans, ej omnämnes.

Det kan emellertid ej bli tal om att närmare ingå härpå eller öfverhufvud på någon genomgående kritik af förf:s framställning. Den berör nämligen, såsom framhållits, en sådan mångfald af problem, att detta skulle föra alldeles för långt. Blott ett par punkter kan det vara af intresse att närmare beröra. Den första gäller kreditens och särskildt centralbankernas betydelse för penningvärdet. Det är nämligen egentligen här, som förf. skiljer sig från den vanliga uppfattningen, och det är sålunda här, som arbetets egentliga tyngdpunkt ligger.

Utgångspunkten för förf:s uppfattning är att förändringarna i penningvärdet kunna utgå dels från varorna, dels från omsättningsmedlen. Beträffande de sistnämnda bygger förf. på kvantitetsteorien. Han tillskrifver emellertid ej guldets någon särskild betydelse. Det är den totala summan omsättningsmedel, som är afgörande; huru mycket som är guld och hur mycket som är kreditmedel (främst sedlar och checker) spelar ingen roll. »Det är dessa bägge faktorer, (guldproduktionen och kreditmedlen), som *i förening* bestämma utbudet af omsättningsmedel, liksom i ett bimetallistiskt system, där guld och silfver omväxlande fungera som betalningsmedel». Efter detta skulle man kunna tro det vara förf:s mening, att t. ex. en stor guldproduktion ej skulle få något inflytande alls på prisbildningen. Den kommer nämligen enligt förf. att medföra minskad efterfrågan på kredit, hvilket måste resultera i att kreditmedlens mängd skulle undergå en motsvarande minskning och totalbeloppet omsättningsmedel sålunda bli konstant. Denna slutsats drar emellertid ej förf. Men då i de flesta länder guldets roll i omsättningen blott är en bråkdel af kreditmedlens, så är det tydligt, att förf. blott kan tillskrifva det »en kvantitativt ringa betydelse för prisbildningen». Det är emellertid svårt att få något bestämdt begrepp härom. Förf. säger nämligen (s. 40), att »guldproduktionen icke kan tillerkännas någon principiellt större betydelse för de sekulära prisförändringarna än för de temporära». Men då det nu upprepade gånger framhålles, att guldets *ej har någon betydelse alls* för de temporära prisväxlingarna, så följer däraf, att guldets teoretiskt taget är fullständigt utan allt inflytande på prisnivån. Huru detta skall förenas med det föregående resonnemanget är svårt att se, och lika frågande står man efter allt detta

inför förf:s upplysning att *faktiskt* guldproduktionens inflytande kan vara *större* än kreditens.

Det förefaller dock, som om det vore förf:s mening, att guldets visserligen har någon, men dock en kvantitativt ringa betydelse för prisbildningen. Denna betydelse skulle, såsom förut nämnts, stå i direkt proportion till guldets andel i omsättningsmedlens totala belopp. Det är att beklaga, att förf. framkastat detta som ett axiomatiskt påstående och ej med ett ord berört hvarken prof. Wicksells eller den vanliga teorien om det sätt, hvarpå guldets gör sitt inflytande gällande, hvilka båda ge ett helt annat resultat. Enligt den vanliga uppfattningen strömmar det nyproducerade guldets närmast till bankernas hvalf; dessas sedelreserver ökas, diskontot sänkes, sedelutgifningen ökas, företagsamheten och priserna stiga. På detta sättet kommer emellertid hvarje guldstycke att utöfva ett vida *mer* än proportionellt inflytande på prisnivån, detta äfven enligt förf:s teori. Ty enligt de vanliga täckningsreglerna ökas ju sedelstocken mera än guld-kassan, och detsamma kommer att gälla äfven de andra kreditmedlen. Till detta har emellertid förf. ej tagit någon hänsyn; tvärtom uttrycker han sig, som vi sett, på ett sätt, som ej kan förstås annorlunda än att en ökad guldproduktion skulle medföra en *minskning* af kreditmedlen, hvilket ju är raka motsatsen till hvad som enligt den vanliga uppfattningen sker, utan att angifva, hvarför denna uppfattning skulle vara oriktig.

I hvarje fall är det sålunda jämte själfva varorna krediten, som har det egentliga inflytandet på prisnivån. Då nu bankerna hafva förmåga att skapa kredit, hafva de, enligt förf., äfven förmåga att inverka på prisbildningen. När förf. öfvergår till frågan, hur detta sker, väntar man sig närmast en förklaring af på hvad sätt bankerna kunna inverka på de »sekulära» prisvägarna. Denna fråga berör förf. emellertid ej med ett ord. Ehuru den föregående framställningen ej kan tydas på annat sätt än att bankerna måste tillmätas en synnerligen stor betydelse i detta afseende, nämner ej förf. uttryckligen något härom och kan sålunda ändå mindre ge någon förklaring däraf. Han¹ fäster sig uteslutande vid de »temporära», de i samband med konjunkturerna stående prisförändringarna och går närmast in på frågan om kreditens betydelse för dessa. Den märkligaste nyhet, som här bjuds, torde vara förf:s svar på den bekanta frågan om hvad det är, som föranleder själfva omslaget mellan hög- och lågkonjunkturerna. Detta omslag beror enligt förf. på guldets, nämligen på att detta »reagerar mot den af krediten förorsakade varuprisstegringen», hvarigenom krediten brister. Detta strider nu dels mot

det ofta upprepade påståendet, att guldets ej alls har någon betydelse för de temporära prisiväxlingarna, dels mot den förut framförda uppfattningen, att dessa växlingar ej orsakas af krediten utan af förändringarna i den fasta kapitalbildningen, men man afvaktar i alla fall med intresse förf:s bevis för detta påstående. Något sådant lämnas emellertid ej. Det förklaras visserligen, hur det kommer att gå under förutsättning att en högkonjunktur afspelas inom ett enstaka land; förf. upprepar därvid Ricardos gamla resonnemang om hur prisstegring i ett land förorsakar utflöde af guld. Men den enda viktiga frågan, huru guldets skulle kunna föranleda ett omslag i en internationell högkonjunktur, beröres ej alls, detta i trots af att förf. själf förklarar att det ej alls är nödvändigt att hålla sig till ett enstaka land, »enär våra dagars prisfluktuationer oftast äga en internationell karaktär».

Frågar man sig så äntligen, hvori egentligen bankernas inflytande på penningvärdet består, så finner man i sista hand blott svaret, att de äga en viss förmåga att genom diskontot inverka modererande på konjunkturererna och därmed äfven på prisfluktuationerna. Förf. medger dock att åtminstone deras förmåga att motverka ett prisfall är »ganska begränsad» och att detta blott kan ske »i någon mån». Det förefaller oförklarligt, hur förf. kan framställa denna relativt obetydliga inverkan på penningvärdet ej blott som diskontopolitikens egentliga mål utan rent af som centralbankernas öfverhufvud viktigaste uppgift. Detta är emellertid en grundtanke i afhandlingen. Själfva hufvudafdelningen inledes med att för centralbankerna »funktionen af penningvärdets regulator blir förhärskande»; som öfverskrift på det kapitel, som handlar om diskontopolitiken, står: »Centralbankens uppgift med afseende å penningvärdet», och det betonas, att »detta är dess hufvuduppgift». Förf. utreder här närmare i anslutning till Wicksells bekanta teori sin uppfattning af diskontots betydelse för prisen; men så tillägger han helt plötsligt, att »dessa spekulationer ligga helt utanför den praktiska bankpolitikens område», och att »för centralbankernas räntepolitik är det väsentliga syftet upprätthållandet af valutans paritet och reservens skyddande», hvarpå han slutar med att på några sidor behandla dessa nya hufvuduppgifter, en behandling, som af naturliga skäl blir tämligen summarisk och intetsägande.

Utom denna fråga, där vi nu sökt framställa förf:s tankegång, finnes det äfven ytterligare en sak, som har ett särskildt intresse, nämligen förf:s framställning af svenska förhållanden. Notiser därom finnas inströdda på flera ställen; det är emellertid särskildt ett par frågor, som äro af aktuell

betydelse. Den ena gäller frågan om en utvidgning af den svenska riksbankens sedelutgifningsrätt. Förf. pekar här på sedelstockens starka stegring åren före krisen och beräknar för de närmaste fem åren en stigning på 30 %, hvilket skulle kräfva en ökning med 50 % af den nuvarande guld-kassan. Man kan ej annat än instämma i förf:s åsikt, att en sådan ökning af guld-kassan skulle vara en onödig tunga och att därför en utvidgning af sedelutgifningsrätten vore högeligen önskvärd — förf. föreslår att riksbanken skall få rätt att utge sedlar till tredubbla i st. f. dubbla beloppet af den del af guld-kassan, som öfverstiger 40 mill. Det är blott att beklaga, att förf. ej grundligare klargjort, *hvarför* en dylik utvidgning är önskvärd; öfverhufvud saknar man i det föreliggande arbetet en klar utredning af guld-kassans betydelse.

Vidare tar förf. upp den omdebatterade frågan om riksbankens diskontopolitik före och under den sista krisen. Förf. tar här riksbanken i försvar mot dess angripare, Hamilton och Cassel, och han stöder sig härvid uteslutande på det skäl för bankens hållning, som förut från ledningens sida anförts, nämligen att en i tid vidtagen diskontostegring på grund af den större ränteskillnaden skulle ökat de privata bankernas skuldsättning i utlandet. Han säger äfven, att »huru riksbanken här skulle kunna hafva inskridit reglerande, därpå blifva äfven de författare, som mest angripit dess diskontopolitik, svaret skyldiga». Detta yttrande visar emellertid, att han ej fullt satt sig in i Cassels tankegång, och det måste bestridas, att förf:s ståndpunkt är riktig; vore den det, så skulle den för ett land som Sverige omöjliggöra all planmässig diskontopolitik. Felet i densamma ligger i en förväxling af orsak och verkan. Det förhåller sig, såsom Cassel påpekat, ej så, att upplåningen i utlandet är det primära. Bankerna hafva enligt honom ej först lånat upp pengar och sedan försökt att placera dem inom landet, utan det primära har varit en redan på förhand förefintlig brist i betalningsbalansen, som tillkommit just på grund af för lågt diskonto, och denna brist har det sedan blifvit bankernas uppgift att täcka. En i tid vidtagen diskontohöjning skulle undanröjt orsaken, bristen i betalningsbalansen, och därmed äfven verkan, den utländska skuldsättningen. Detta är, schematiskt sedt, prof. C:s resonnemang, och man kan därför ej säga, att han blifvit »svaret skyldig» på förf:s argument.

Äfven om prof. C:s påstående, att bankernas utländska skuldsättning tillkommit blott för att reglera en redan förut existerande brist och att ej ett öre däraf indragits i landet ej skulle motsvara det verkliga förhållandet, så är dock hans principiella tankegång riktig. Förf. har ej ifrågasatt annat

än att bankerna i sina räntesatser skulle ha följt en eventuell diskontostegring. Nu förhåller det sig emellertid uppenbart så, att bankerna vid en gifven räntesats ej kunna få afsättning för en godtycklig mängd pengar. Vid hvarje räntesats förefinnes ett visst kreditbehof, som måste tillfredsställas. Det är just detta kreditbehof, som är det primära och som det är diskontots uppgift att reglera. Om riksbanken håller för lågt diskonto, blir kreditbehofvet större än tillgången, och bristen måste täckas genom upplåning i utlandet. Hade nu riksbanken i stället i tid höjt diskontot, skulle spekulationen och företagsamheten minskats, efterfrågan på lån hade sålunda aftagit, insättningarna hade ökats och bankernas egna depositioner hade tämligen räckt till för att fylla behofvet. Då det emellertid knappt kan ifrågasättas, att bankerna skulle få utländska medel på billigare villkor än hvad som gäller för dem de mottaga på sina insättningsräkningar, hade under sådana omständigheter en upplåning i utlandet blifvit meningslös. Men äfven om så varit fallet och de begagnat sig häraf för att upplåna stora summor i utlandet, skulle de kommit att ligga inne med medel, som de ej kunnat placera, om de ej ville vidtaga en så orimlig åtgärd som att uppsäga insatta medel till återbetalning. Det är sålunda intet tvifvel om, att ej en under nämnda omständigheter vidtagen diskontostegring skulle visat sig fullt effektiv; att resonnera som förf. gör är att spänna kärran för hästen. —

De brister, som möjligen kunna påvisas i föreliggande arbete, bero, såsom redan framhållits, främst på att förf. tillmätt utrymmet väl knappt och disponerat öfver det en smula opraktiskt. Det hindrar emellertid på intet sätt, att det hvilar på allvarliga studier och har mycket af intresse att bjuda.

Sven Brisman.

